

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Супрун Майя Володимирівна

УДК 378.22 : 378.011.3-057.175(043.3)

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНЬОГО
ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ
В ПРОЦЕСІ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Коломієць Алла Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
кафедра математики та методики навчання
математики, завідувач, м.Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор,
дійсний член НАПН України,
Зязюн Іван Андрійович
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, директор, м.Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Кадемія Майя Юхимівна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського,
кафедра інноваційних та інформаційних
технологій в освіті, завідувач, м.Вінниця.

Захист відбудеться 18 грудня 2012 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус №2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м.Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий 16 листопада 2012 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Шахов В.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Успішна реалізація стратегії державної політики України в галузі освіти значно залежить від педагогів, рівня їхнього професіоналізму. Оновлення сучасної освітньої парадигми висуває нові вимоги до педагогічної діяльності викладачів вищої школи. Втілення ідей гуманізації та індивідуалізації освіти, запровадження болонських ініціатив, введення кредитно-модульної системи, застосування дистанційного навчання потребує спеціальної професійної підготовки майбутніх викладачів ВНЗ. Соціальна ситуація, що склалася, якісно, по-новому ставить проблему розвитку педагогічних кадрів, вимагає вдосконалення професійної компетентності викладача ВНЗ, творчої адаптації його до змісту й структури професійної діяльності, підвищення індивідуального потенціалу та креативних можливостей. Нині потрібне системне осмислення професіоналізму педагога ХХІ ст., щоб об'єктивно оцінити його місце в інформаційному суспільстві, виявити ступінь його готовності до модернізації системи освіти. Таке осмислення на основі інтеграції філософських, соціологічних, психологічних і педагогічних методів вивчення педагогів як специфічної соціально-професійної групи дасть змогу виявити зацікавленість соціуму в підтримці й розвитку педагогічного професіоналізму як умови прориву в майбутнє завдяки вільній діяльності педагога-професіонала.

Зміни, що відбуваються в сучасному інформаційному суспільстві, вже зумовили підвищений інтерес до проблем професіоналізму та підготовки викладачів вищої школи. В пошуках розв'язання цієї проблеми перебувають російські дослідники Л. Н. Антилогова, А. Л. Бусигіна, Н. В. Кузьміна, Є. В. Рязанова й ін. В Україні цими питаннями займаються В. Г. Кремень, М. П. Лещенко, Н. Г. Ничкало, В. В. Олійник. Аналіз праць науковців показує, що питання професіоналізму та професійної компетентності як його основи в останнє десятиліття стали предметом досліджень у філософії (Г. П. Васянович, І. А. Зязюн,), психологічній (Г. О. Балл, С. А. Дружилов; Є. О. Клімов, А. К. Маркова, Л. М. Мітіна, Ю. П. Поваренков, Н. С. Пряжніков і ін.) і педагогічній (В. В. Буткевич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр, Н. М. Нікітіна, І. І. Проданов та ін.) науках.

На основі Конституції України, законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті в державі визначено головні пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування її відповідно до „Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в Європейський освітній простір”. Вхідження вищої педагогічної освіти України в Європейський освітній простір спричинило чимало проблем теоретичного, практичного й організаційного характеру. Виникла потреба у виробленні якісно нового підходу до професійної підготовки майбутніх викладачів вищих навчальних закладів.

В Україні феномен професіоналізму вчителя є предметом уваги й детального вивчення провідних науковців у галузі педагогіки (О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, В. М. Носкова, І. П. Підласий, В. В. Радул, В. Я. Синенко, В. М. Слободчиков, О. М. Шиян та ін.). Особливості навчання студентів у системі

магістратури знайшли своє відображення в працях С. С. Вітвицької, Н. В. Гузій, О. І. Гури, Р. С. Гуревича, О. Є. Коваль, С. М. Резніка, О. Г. Романовського, Г. М. Сомбаманії, Р. В. Шаран та ін.

Оскільки формування професіоналізму – це процес професійного становлення, то цінними для наших наукових пошуків також є праці науковців, які досліджували особливості становлення особистості педагога (Н. В. Антонова, Р. С. Гуревич, Г. С. Тарасенко, В. І. Шахов, О. В. Шестопалюк та ін.); закономірності формування педагогічної майстерності освітянських кадрів з розвитку професійно важливих якостей майбутніх учителів і викладачів (І. А. Зязюн, О. А. Лавриненко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоева); специфіку професійної діяльності викладача вищої школи (З. Ф. Єсарєва, Н. В. Кузьміна); підготовку майбутнього викладача вищої школи (В. М. Гриньова, В. О. Сластьонін та ін.).

Своєрідною концептуальною основою професійної підготовки педагогів у вищій школі, формування їхньої професійної компетентності стали роботи Г. О. Балла, Є. О. Клімова. На рівні дисертаційних досліджень вивчено такі аспекти професійного становлення викладача вищої школи: формування професійної компетентності майбутніх викладачів (О. А. Дубасенюк, І. Б. Міщенко, Л. Д. Зеленська, О. С. Демченко, В. О. Микитюк, Р. М. Цокур); умови успішної професійної діяльності викладача ВНЗ (В. В. Ісаченко, В. Б. Коновалова, О. В. Полозенко, В. О. Степашко); проблеми адаптації викладача (І. М. Гапійчук, С. М. Хатунцева); процес формування педагогічної майстерності (Є. С. Барбіна). Категорії професіоналізму в теорії та практиці підготовки майбутнього педагога розглядаються в працях Н. В. Гузій, Т. І. Сущенко й ін.

Аналіз теоретичних джерел дозволив виокремити низку проблем професійного становлення викладача вищої школи: філософські – обґрунтування суті поняття *професіоналізм*; педагогічні – визначення цілей, форм, змісту професійного становлення викладача вищої школи; психологічні – вивчення особливостей процесу професійного становлення в різні періоди життя людини; праксіологічні – розроблення форм і засобів організації процесу професійного становлення педагога, який працює в інформаційному суспільстві.

Теоретичні розробки науковців створюють передумови для наукового забезпечення підготовки викладачів нового типу, для модернізації навчально-виховного процесу у ВНЗ, оновлення змісту нормативної бази вищої освіти, створення нових базових та елективних курсів, програм, навчальних посібників, науково-методичних рекомендацій тощо. Водночас недостатньо дослідженими поки що залишаються проблеми професіоналізму викладачів вищих навчальних закладів, які працюють в умовах інформаційного суспільства, не визначені ефективні умови формування основ професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ під час навчання в магістратурі.

Гостра необхідність розв'язання та недостатня дослідженість проблеми підготовки викладача вищої школи в системі магістратури зумовили вибір теми дисертації **„Формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи в процесі магістерської підготовки”**.

Нормативною базою дослідження стали закони України „Про освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про вищу освіту”, Державна національна програма „Освіта”, Національна доктрина розвитку освіти України та інші нормативні документи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до напрямів науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Волинського національного університету імені Лесі Українки за темою „Андрагогічна модель підготовки педагогів в умовах інноваційного розвитку системи післядипломної освіти” (РК№ 0110U000022), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою „Теоретико-методологічні основи педагогічної підготовки майбутніх учителів” (РК№0101U007274) та кафедри педагогіки за темою „Зміст педагогічної підготовки вчителів в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти” (РК№0105U0000942). Тему дисертації затверджено вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 7 від 24.02.2011 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 3 від 29.03.2011 р.).

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи під час навчання в магістратурі.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що ефективність процесу формування основ професіоналізму в майбутнього викладача ВНЗ підвищиться за таких педагогічних умов:

- 1) мотивація до викладацької діяльності на основі врахування особливостей діяльності та місії викладача в умовах інформаційного суспільства;
- 2) упровадження інноваційних технологій навчання в підготовку магістрів;
- 3) використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчальному процесі в магістратурі;
- 4) організація квазіпрофесійної діяльності студентів магістратури.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищого навчального закладу в процесі магістерської підготовки.

Для досягнення мети й підтвердження гіпотези відповідно до об'єкта й предмета дослідження були сформульовані такі **завдання**:

1. Проаналізувати головні підходи до трактування професіоналізму педагога у філософській, психологічній і педагогічній літературі.
2. З'ясувати сучасний стан розв'язання проблеми підготовки викладачів для вищої школи та рівень професіоналізму молодих викладачів.
3. Здійснити компонентно-структурний аналіз професіоналізму майбутніх викладачів, визначити основні характеристики, критерії й показники оцінювання рівня його сформованості у випускників магістратури.

4. Визначити можливості магістратури у формуванні основ професіоналізму в майбутнього викладача вищої школи та теоретично обґрунтувати педагогічні умови такого формування.

5. Перевірити в процесі педагогічного експерименту ефективність запропонованих педагогічних умов формування основ професіоналізму майбутнього викладача ВНЗ і сформулювати методичні рекомендації викладачам магістратури.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять психологічні теорії розвитку особистості, педагогічні та соціальні ідеї формування професіоналізму фахівця; основні положення акмеології й теорії професійної освіти, а також положення та висновки, що стосуються:

– сучасних філософських, психологічних і педагогічних тенденцій удосконалення системи професійної педагогічної освіти (В. П. Андрущенко, Г. П. Васянович, І. А. Зязюн, Р. С. Гуревич, А. М. Коломієць, В. Г. Кремень, М. І. Сметанський, Г. С. Тарасенко, В. І. Шахов, О. В. Шестопалюк та ін.);

– проблеми розвитку професіоналізму фахівця (Г. О. Балл, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, М. І. Томчук й ін.);

– формування та розвитку професіоналізму педагогічних кадрів (В. М. Гриньова, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, А. І. Кузьмінський, В. В. Олійник, О. М. Пехота, С. О. Сисоєва, Т. І. Сущенко й ін.);

– особливостей навчання в магістратурі (О. І. Гура, Р. С. Гуревич, С. М. Резнік, О. Г. Романовський та ін.) та підготовки викладачів для вищої школи (С. С. Вітвицька, Н. В. Гузій, О. Є. Коваль, Г. М. Сомбаманія, Р. В. Шаран й ін.).

Для перевірки гіпотези та розв'язання завдань використовували такі **методи дослідження**:

1) методи теоретичного дослідження: вивчення та аналіз філософської, психологічної, соціологічної, педагогічної й спеціально-методичної літератури задля виявлення різних поглядів на проблему формування та розвитку професіоналізму майбутніх педагогів і визначення необхідних педагогічних умов формування професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ в умовах магістратури;

2) емпіричні методи: бесіди, анкетування, спостереження, вивчення документації, тестування; педагогічний експеримент із використанням різних педагогічних вимірювань (рейтинг, ранжування, багатофакторний аналіз), що допомогли одержати кількісні дані про рівень професіоналізму молодих викладачів і числові значення показників основ професіоналізму у випускників магістратури;

3) математичні методи: статистична обробка одержаних даних.

Експериментальною базою дослідження були Волинський національний університет імені Лесі Українки, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Житомирський державний університет імені Івана Франка. Експериментально-дослідною роботою було охоплено 1262 студенти магістратури, з яких 579 студентів контрольних і 683 – студенти експериментальних груп. В експерименті взяли участь 14 викладачів ВНЗ, які викладають у магістратурі.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

– *вперше* визначено педагогічні умови (мотивація до викладацької діяльності на основі врахування особливостей діяльності та місії викладача в умовах інформаційного суспільства; упровадження інноваційних технологій навчання в підготовку магістрів; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі магістратури; організація квазіпрофесійної діяльності студентів магістратури) і запропоновано модель формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи; розроблено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, особистісний) та показники їх сформованості (бажання бути викладачем і розуміння його ролі в суспільстві; високий рівень інтелекту й широкий світогляд; творчість, критичність, самостійність; товариськість, емоційність, емпатія; високий рівень самоконтролю, самоорганізації, рефлексії; соціальна активність, потреба в самоосвіті та самореалізації).

– *удосконалено* структуру професіограми викладача ВНЗ і форми професійної підготовки під час навчання в магістратурі;

– *подальший розвиток одержали* основні положення акмеології.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що створено авторську методiku проведення практичних занять з „Методології та методики наукових досліджень”, видано посібник „Інноваційна діяльність викладача вищої школи” для молодих викладачів і студентів магістратури, матеріали з якого можуть бути використані під час викладання курсів „Нові технології навчання у ВНЗ”, „Технології інтерактивного навчання”, „Теорія і методика викладання у ВНЗ”. Одержані в процесі дослідження результати та розроблені навчально-методичні матеріали можуть бути корисними також під час викладання інших навчальних дисциплін у ВНЗ.

Основні положення дослідження **впроваджено** в навчальний процес Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 3/412 від 30.01.2011 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 08–10 від 03.02.2012 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 515 від 26.01.2012 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 28 від 12.03.2012 р.).

Особистий внесок дисертанта в статті [3] полягає в тому, що автору належать ідеї та дослідження ефективності впровадження діалогових форм й інноваційних технологій навчання в підготовку магістрів.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час участі дисертанта в науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних науково-практичних*: „Професіоналізм педагога в контексті Європейського вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця” (Ялта, 2011); „Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців” (Львів, 2011); „Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери” (Хмельницький, 2011); „Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта і соціальний прогрес” (Харків, 2012); *всеукраїнській* „Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти” (Вінниця, 2011); *регіональній* „Актуальні проблеми сучасної

науки та наукових досліджень” (Вінниця, 2012), а також на науково-методичних семінарах кафедри педагогіки Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковані в 12 працях автора (11 – одноосібних), із яких п’ять статей у провідних наукових фахових виданнях, шість – у збірниках наукових праць, 1 навчально-методичний посібник.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який містить 282 назви, із них 22 – іноземною мовою, п’яти додатків на 19 сторінках. У роботі містяться три рисунки на трьох сторінках, 10 таблиць на 17 сторінках. Основний зміст дисертації викладено на 198 сторінках, загальний обсяг дисертації – 246 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, актуальність і доцільність дослідження, визначено його мету, гіпотезу, завдання, об’єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі „**Професіоналізм викладача вищої школи як соціально-педагогічна проблема**” проаналізовано різні підходи до трактування поняття професіоналізму педагога в психологічній і педагогічній літературі; визначено особливості професійної діяльності викладача вищої школи та вимоги до його професіоналізму в умовах інформаційного суспільства; з’ясовано можливості магістратури у формуванні основ професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ на основі аналізу світового й вітчизняного досвіду.

Під професіоналізмом зазвичай розуміють особливу властивість людей систематично, ефективно й надійно виконувати складну діяльність у найрізноманітніших умовах. У понятті *професіоналізм* відображається такий ступінь оволодіння людиною структурою професійної діяльності, що відповідає стандартам і об’єктивним вимогам суспільства. Розглядаючи проблему професіоналізму з погляду акмеологічної психології, науковці (В. Н. Веряскіна, С. А. Дружилов та ін.) акцентують увагу на таких загальних ознаках професіоналізму: володіння спеціальними знаннями про цілі, зміст об’єкта й засоби праці; формування спеціальних умінь на всіх етапах діяльності; володіння спеціальними якостями особистості, що дають змогу здійснювати процес діяльності та одержувати суттєві результати.

Нині вища школа орієнтується на нове уявлення про професіонала. Він сприймається як цілісний суб’єкт, активний, вільний і відповідальний у проектуванні, здійсненні й творчому перетворенні власної діяльності. Професіонал утримує культурно-історичний контекст професійної праці; в ньому органічно поєднуються особистість і майстер. У контексті проблеми професіоналізму педагога цінними для нашого дослідження є здобутки психологічної науки, що стосуються особливостей професійної діяльності вчителя XXI століття. Під професіоналізмом у сучасній психології розуміють систему професійно-значущих особистісних якостей, фахових знань, навичок та вмінь, що можуть забезпечити успішну фахову діяльність (М. І. Томчук). Психологи

стверджують про наявність у людини деякого індивідуального внутрішнього потенціалу, що є необхідною основою успішної професіоналізації. Значною мірою, на нашу думку, такі ресурси закладаються в процесі професійної підготовки, коли в свідомості студента вибудовується концептуальна модель професійної діяльності.

Науковці-педагогі пов'язують професіоналізм із компетентністю. Так, українська дослідниця В. М. Гриньова до складників професіоналізму вчителя відносить компетентність, майстерність, ініціативність і моральність. Російська дослідниця А. К. Маркова також зазначає, що поняття професіоналізму є ширшим за поняття компетентності; остання визначається співвідношенням у реальній роботі професійних знань, умінь і професійних якостей. Сукупність усіх зазначених вище параметрів складає концептуальну модель творчого професіонала. Названі особистісні утворення є результатом досить тривалої та складної роботи особистості із засвоєння діяльності й самовдосконалення й, отже, не можуть досягатися на початковому етапі професійного становлення. Навіть по завершенні навчання у ВНЗ можна говорити лише про формування основ професіоналізму майбутнього фахівця.

Професіоналізм педагога має свої особливості, які тісно пов'язані з педагогічною творчістю. Професіоналізм педагога як творчий процес, на думку Н. В. Гузій, Т. І. Сущенко, Т. Д. Федірчик та ін., – це особливий різновид творчої інтелектуальної праці, відмінний від усіх інших. Аналіз наявних у педагогічній науці визначень показує, що поняття професіоналізму вчителя не обмежується характеристиками висококваліфікованої праці; це ще й особливий світогляд людини. Оскільки професійна педагогічна діяльність є складною продуктивною трудовою діяльністю, що вимагає тривалого навчання, одержання відповідних компетенцій і пред'являє певні вимоги до особистісних властивостей людини, то роль професійної підготовки майбутнього вчителя у формуванні його професіоналізму особливо вагома. Про якість праці педагога найчастіше судять саме за рівнем професійної компетентності, що формується під час навчання у ВНЗ. Наприклад, О. А. Дубасенюк вважає педагогічну компетентність одним із показників професіоналізму, додаючи до неї професійно-педагогічну спрямованість і педагогічні здібності. Тому в контексті нашого дослідження *основами професіоналізму* майбутнього викладача вищої школи вважаємо професійні позиції, професійні здібності, професійну компетентність (знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, світогляд) та професійно-особистісні якості випускників магістратури.

Науковці відзначають, що педагогічна підготовка викладачів ВНЗ, яка відповідає вимогам навчання та виховання студентів у межах традиційної освітньої системи, виявляється малоефективною для забезпечення необхідної якості освіти. Суспільство потребує викладача ВНЗ із новими якостями, котрі б відповідали сучасному рівню й темпам розвитку суспільства. Важливо не тільки зберегти науково-педагогічний потенціал ВНЗ, а й підвищувати рівень професійно-педагогічної культури викладачів вищої школи, сформувавши мотивацію та закласти основи професіоналізму майбутніх викладачів у системі магістратури.

Аналізуючи проблеми формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу, українські дослідники С. С. Вітвицька й О. І. Гура визначили роль і місце магістратури в системі підготовки науково-педагогічного персоналу ВНЗ. Проте питання формування основ професіоналізму майбутнього викладача в процесі його магістерської підготовки дотепер залишаються не дослідженими.

Отже, актуальною проблемою сучасного етапу розвитку системи освіти є вивчення структури професійної діяльності педагога вищої школи, що має стати моделлю підготовки магістрів до науково-педагогічної діяльності. Ситуацію із підготовкою викладачів вдасться виправити, на нашу думку, якщо ВНЗ зможуть максимально використати потенціал магістратури, організувавши в ній належну психолого-педагогічну, науково-методологічну підготовку й залучивши потужні мотиваційні чинники. Саме в магістратурі як у спеціально організованій соціальній сфері має формуватися відповідальна науково-педагогічна еліта, здатна виконувати важливі державні та культурно-освітні завдання.

Україна вже має певний досвід підготовки магістрів педагогічної освіти, аналіз якого свідчить, що в цій сфері є ще багато недоліків і недоопрацювань. Опитування випускників магістратури показало, що 86,7 % вважають магістратуру лише ще однією необхідною в сучасних ринкових умовах сходинкою в здобуванні вищої освіти та вибудовуванні кар'єри; майбутню кар'єру з викладацькою діяльністю у ВНЗ пов'язують лише 12,3 % студентів магістратури; науковою ж діяльністю прагнуть у майбутньому займатися лише 3,7 %. Це свідчить, що переважна більшість студентів магістратури не орієнтовані на науково-педагогічну діяльність.

Аналіз чинних навчальних планів, програм, більшості підручників і посібників, що використовуються в магістратурі ВНЗ України, засвідчив недостатню відображеність у них питань сутності та специфіки професійної праці викладача, відсутність вимог до його особистості й педагогічної діяльності, закономірностей і шляхів професійно-педагогічного зростання, самовдосконалення, зорієнтованих на досягнення високого рівня професіоналізму. Аналіз практики організації магістерської підготовки в різних ВНЗ України показав, що переважно на лекційних і семінарських заняттях домінують пасивні й репродуктивні форми та методи організації навчально-пізнавальної діяльності магістрантів, рідко використовуються інтерактивні форми навчання, що знижує їхній пізнавальний і професійний інтерес до сфери наукового спілкування й діяльності. Зміст більшості дисциплін найчастіше має інформаційно-довідковий і затеоретизований, а не дієвий, практично спрямований характер. Викладачі здебільшого зосереджують увагу на оволодінні термінологією та методичним інструментарієм, залишаючи поза увагою важливі матеріали щодо сутності професії викладача вищої школи і специфіки його особистісного та професійного становлення.

У другому розділі **„Педагогічні умови формування основ професіоналізму майбутнього викладача під час навчання в магістратурі”** запропоновано структуру професіоналізму викладача вищої школи, обґрунтовано

педагогічні умови та створено модель формування основ професіоналізму випускників магістратури, описано формувальний етап експерименту.

Аналіз складу й структури кваліфікаційних характеристик фахівців із вищою освітою, а також узагальнення змісту розроблених кваліфікаційних характеристик із різних спеціальностей дав підставу зробити висновок, що модель професіоналізму педагога будується на основі єдності його мотиваційної, теоретичної та практичної готовності до педагогічної діяльності. На підставі результатів опитувань експертів, якими виступали викладачі та студенти, зроблено спробу скласти професіографічну модель викладача ВНЗ, що включає найбільш значущі для його професійної діяльності особистісні якості (див. рис. 1).

Рис. 1. Структура професіоналізму (професіограма) викладача вищої школи

Цю структуру пропонуємо розглядати як основу професійної підготовки майбутніх викладачів ВНЗ у процесі навчання в магістратурі. Враховуючи особливості професійної діяльності викладача вищої школи та вимоги, що ставить

до нього сучасне суспільство, пропонуємо модель формування основ професіоналізму майбутнього викладача ВНЗ в умовах магістратури (рис. 2).

В експериментальних групах підготовка магістрів розпочиналась із вступних бесід про специфіку й привабливі сторони професії викладача ВНЗ і структуру його професіоналізму, спрямованих на збільшення мотивації до викладацької діяльності. Розроблені разом зі студентами в процесі експериментально-дослідної роботи компоненти, критерії та показники професіоналізму викладача покладено в основу оцінювання сформованості основ професіоналізму випускників магістратури.

На мотиваційному етапі піддавались аналізу особливості професії викладача вищої школи, прийняті ціннісні установки й мотиви діяльності викладачів, принципи поділу та кооперації їхньої праці, характер й умови діяльності, ролеві позиції працівників вищої школи, форми взаємодії в академічному середовищі. Магістрам пояснювали, що нині виникла необхідність формування майбутнього викладача ВНЗ із новим, більш високим рівнем самосвідомості, здатного до концептуального мислення, цілісного бачення світу.

Рис. 2. Модель формування основ професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ у процесі магістерської підготовки

Завдання підготовки майбутніх викладачів для здійснення якісної професійної діяльності в сучасних ВНЗ вимагають чіткого з'ясування, до чого

вони мають прагнути. Це завдання ми розв'язували під час вивчення дисципліни „Психологія вищої школи” через опис знань, умінь, навичок, якостей і акмеологічних інваріантів, що утворюють професійну структуру (акмеограму) майбутнього викладача й дають змогу найбільш ефективно розв'язувати завдання його професійного розвитку. Із студентами магістратури обговорювали вимоги до майбутнього викладача, його професійні функції й результати професійної педагогічної діяльності. Переконували їх у тому, що майбутній викладач має готувати себе до того, щоб займати чітку дієву громадянську позицію, протистояти труднощам своєї професії в ім'я її соціальної значимості; проявляти педагогічні здібності; керувати своїм емоційним станом, надаючи йому конструктивного характеру; визначати особливості свого стилю й використовувати позитивні природні дані; опановувати високими еталонами праці викладача; здійснювати творчий пошук, переходити від рівня майстерності до новаторського рівня.

Проаналізувавши діяльність викладача ВНЗ, магістранти виділили такі властивості, що характеризують його професіоналізм: висока інтелігентність, глибока духовність, національна свідомість, громадянська зрілість, самокритичність, моральна чистота, глибина й щирість переконань, доброта, педагогічний такт, творчо-практичний склад розуму, постійне прагнення до самоосвіти, досконале знання свого предмета, психолого-педагогічна ерудиція, захопленість своїм фахом, педагогічна цілеспрямована активність, розвинуте творче мислення, наявність індивідуального стилю в роботі, міцно сформовані професійні вміння, володіння інноваційними технологіями навчання, науково-дослідницьке спрямування всієї діяльності, готовність до інновацій та ін.

На запитання, що для викладача є неприпустимим, студенти дали такі відповіді: непрофесійність, поверхові знання предмета й методики його викладання – 29,9 %; авторитарний стиль викладання, зверхнє ставлення до студентів – 28 %; хабарництво – 7,9 %; байдужість до результатів праці, некреативність, безініціативність – 7,0 %; неорганізованість, безвідповідальність – 5,3 %, низький рівень моральності – 5,3 %; необ'єктивність – 4,4 %; низькі знання з психології та педагогіки – 4,4 %; припинення самоосвіти, небажання самовдосконалюватись – 3,5 %; припинення займатися науковою діяльністю – 2,6 %; відсутність почуття гумору – 1,8 % та ін.

Ці результати свідчать, що студенти магістратури мають досить повне уявлення про роботу викладача, необхідні й небажані якості, проте не завжди правильно визначають пріоритети. Тому зміст курсу „Педагогіка вищої школи” збагачено вивченням теми „Основи професіоналізму викладача вищої школи”, спрямованої на демонстрацію складності викладацької діяльності, її творчого спрямування. Досить високий загалом рівень підготовленості студентів магістратури дав змогу якнайповніше використати науково-евристичні можливості створеної нами концептуальної бази й теоретичної моделі педагогічного професіоналізму та екстраполювати її основні положення на акмеологічну підготовку магістрів.

Організацію практикумів із вивчення професіографічних моделей педагогічних працівників із проектування професійної кар'єри проводили під час

вивчення курсу „Психологія вищої школи” в загальному режимі рефлексивно-креативного полілогу, що передбачало різнобічне осмислення цих питань на рівні наявних нормативних вимог під час обговорення в групі й подальшою їх проекцією на власну особистість у формі тренінгу.

Зрозуміло, що сучасний викладач ВНЗ має володіти технологічною культурою, яка неможлива без вивчення багатого арсеналу педагогічних технологій, без уміння орієнтуватися в широкому спектрі інновацій. Опанування інноваційними педагогічними технологіями, побудованими на діалогічному підході, передбачало суттєві зміни в організації навчально-виховного процесу в магістратурі завдяки розширенню арсеналу організаційних форм проведення занять, у яких діалогічний метод був домінуючим. Найбільше уваги приділяли диспутам, співбесідам, самоаналізу, „мозковому штурму”, моделюванню, конструюванню, захисту творчих проектів, проблемним ситуаційним завданням, навчанню пошуку альтернативних рішень. Організуючи педагогічний процес у магістратурі, ми враховували, що в магістрантів добре розвинуте вибіркоче й свідомо-критичне ставлення до запропонованого педагогічного знання, яке вони присвоюють або відкидають. Тому основним технологічним прийомом навчання було створення ситуацій професійної співтворчості, коли магістранти є суб'єктами активного впливу на перебіг педагогічного процесу.

Особливістю сучасного суспільства є широкомасштабна інформатизація всіх його структурних підсистем. Чи не найшвидше процеси інформатизації відбуваються в сфері освіти. Результатом інформатизації освіти, як визначається в Концепції національної програми інформатизації, має бути розвиток інформаційної культури людини. Зазначене, насамперед, стосується викладачів ВНЗ. Знайдена нерелевантна інформація, неправильно оцінена, невдало структурована, погано адаптована до умов навчального процесу чи передана в недоступній формі зводить нанівець усі намагання викладача навчити студентів. У зв'язку з цим вважаємо, що інформаційна культура педагога є невід'ємною частиною його загальної педагогічної культури, значущим показником його професіоналізму.

Рівень сформованості інформаційної культури майбутнього викладача може бути визначений за такою сукупністю критерійних показників: стан інформаційної самосвідомості студента; розвиненість інформаційно-технологічних навичок; творча активність і самостійність; здатність здійснювати вибір і використовувати необхідні інформаційні ресурси; емоційне ставлення до інформаційної діяльності; успішність та ефективність інформаційно-педагогічної діяльності. Для ефективнішого розвитку названих здібностей в експериментальних групах ми застосовували метод веб-квестів (webquest) у колективній інформаційній діяльності з метою підготовки майбутніх викладачів до використання цього методу в майбутній професійній діяльності. Основою веб-квестів є проектна методика, орієнтована на самостійну інформаційну діяльність студентів (пошук, систематизація, інтеграція, структуризація інформації й презентація власних інформаційних продуктів).

Результати спостережень свідчать, що застосування методу веб-квестів сприяє виробленню в студентів ціннісного ставлення до інформації та інтересу до

інформаційної діяльності. Проте зазначаємо, що активність інформаційної діяльності була більшою в тих випадках, коли вона передбачала вільний вибір студентами теми, напряму й співучасників проекту. В цьому випадку студент не зазнає тиску з боку викладача, має значний простір для творчості, відчуває більшу відповідальність за результати своєї інформаційної діяльності.

Для вироблення критичного мислення та практичних навичок із використання ІКТ у професійній діяльності студентам експериментальних груп пропонували здійснити пошук, відбір і детальний аналіз хоча б 10 комп'ютерних навчальних програм, що можуть бути використані під час вивчення конкретної дисципліни. Завдяки тому, що студенти здійснюють оцінювання якості, засобів і форм представлення ресурсів інформаційно-методичного забезпечення, прогнозують результат освітнього процесу з використанням цих ресурсів і проектують його перебіг із виробленням конкретних методичних рекомендацій, у них розвиваються проектні вміння й навички. Залучення майбутніх викладачів до такого полісистемного освітнього простору, як глобальна мережа Інтернет, забезпечує формування основ професіоналізму на якісно новому рівні, а також соціальну та професійну адаптацію в сучасному інформаційному суспільстві.

Професійна адаптація відображає взаємодію майбутнього фахівця та професійного середовища на рівні змісту професійної діяльності в усіх її видах і формах та складається з адаптації до навчальної, методичної, наукової й організаційно-виховної діяльності. Обов'язковою умовою свідомого ставлення студентів до суспільно значущих цінностей викладацької праці є формування уявлень про її зміст через спеціально організовані види діяльності на основі міжособистісної комунікації. Тому в експериментальних групах організувалася квазіпрофесійна діяльність майбутніх викладачів за такими напрямками: проведення магістрантами занять із відповідних дисциплін; відвідування науково-методичних семінарів, засідань кафедр; участь у науково-методичних конференціях; здійснення наукової діяльності та відвідування захистів дисертацій.

Висвітлений досвід організації акмеологічної підготовки, проектування її змісту й технологій сприяв активізації розвитку ціннісно-сміслових підвалин гностичного, конструктивно-проективного, організаційного, комунікативного компонентів педагогічного професіоналізму майбутніх викладачів вищої школи та їхньої перцептивної рефлексії.

У третьому розділі „**Організація та результати експериментально-дослідної роботи**” представлено етапи дослідження, визначено проблеми викладання у ВНЗ та рівні професіоналізму молодих викладачів. На основі одержаних результатів здійснено компонентно-структурний аналіз, визначено основні характеристики професіоналізму майбутніх викладачів і проведено їх оцінювання.

Підготовча стадія експерименту включала розробку матеріалів оцінних анкет, підбір бальних шкал оцінювання часткових показників і визначення меж можливих значень критеріїв у цих шкалах. Експеримент реалізовано на репрезентативних вибірках студентів із генеральної сукупності майбутніх викладачів ВНЗ із дотриманням усіх тих умов, якими забезпечується статистична прийнятність результатів експериментального дослідження.

Із метою визначення готовності випускників магістратури до викладацької діяльності на констатувальному етапі проведено анкетування в кількох ВНЗ України, що дало такі результати: планують далі працювати викладачами у ВНЗ – 12,3 %; мають прагнення до наукових досліджень – 3,7 %; володіють необхідними знаннями, щоб бути викладачем – 65,8 %; володіють необхідними якостями, щоб бути викладачем – 82,1 %. Отже, аналізуючи професіоналізм у викладанні предмета й оцінюючи свою професійну компетентність, магістранти розуміють викладання спрощено, не замислюючись над тим, що під професіоналізмом слід розуміти цілісну систему, яка включає не лише знання предмета та його трансляцію на аудиторію, а й цілепокладання, технології, аналіз і коректування своєї діяльності на основі адекватної діагностики її результатів, розвивальний і виховний вплив на студентів та ін. Це свідчить про недостатню професійну готовність магістрантів до викладацької діяльності.

Проведений аналіз сучасної педагогічної теорії, а також результатів практичної діяльності молодих педагогів ВНЗ визначив завдання експериментального дослідження, а саме: виявлення та теоретичне обґрунтування педагогічних умов, способів і форм, що активізують професійний розвиток майбутніх викладачів ВНЗ. Експериментальна методика впроваджувалася в навчальний процес магістерської підготовки в декількох ВНЗ України (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Житомирський державний університет імені Івана Франка). Для дотримання чистоти експерименту в кожному з ВНЗ вибиралися групи тих самих факультетів і спеціальностей, що передбачали підготовку магістрів із кваліфікацією „викладач”. Усього в експерименті взяли участь 579 студентів контрольних груп (КГ) і 683 студенти експериментальних груп (ЕГ).

Під час експериментального дослідження вирішували такі завдання: перевіряли вплив мотиваційної сфери на професійний розвиток майбутніх викладачів ВНЗ; виявляли умови, що впливають на професійний розвиток педагога; перевіряли сформованість у майбутніх викладачів професійних педагогічних якостей і вмінь. Для визначення ефективності експериментальної методики оцінювали й порівнювали в КГ та ЕГ професійні позиції (мотиваційно-ціннісний критерій), професійні здібності (операційно-процесуальний критерій), особистісно-професійні якості (особистісний критерій) випускників магістратури. Професійні позиції оцінювали за результатами анкетувань. Професійні здібності, що лежать в основі п'яти компонентів (гностичного, конструктивно-проективного, організаційного, комунікативного та перцептивної рефлексії) професіоналізму викладача, оцінювали за результатами опитувань, спостережень, співбесід, експертного й самооцінювання. Невипадковість розбіжностей результатів у КГ та ЕГ за мотиваційно-ціннісним критерієм (10 показників) і за операційно-процесуальним критерієм (50 показників) підтверджена методами математичної статистики.

Готовність до викладацької діяльності за особистісним критерієм визначалася за допомогою анкетування. В анкеті запропоновано оцінити свої особистісно-професійні якості (усього 30) за 5-бальною шкалою, тобто

максимально можливою була сума в 150 балів. Очікувалося, що менше 100 балів студенти не повинні набрати. Тому для визначення рівнів готовності до викладацької діяльності за особистісним критерієм шкала оцінювання від 100 до 150 балів була розбита на п'ять рівнів (табл. 1) – низький допустимий (I), нижчий за середній (II), середній (III), вищий за середній (IV), високий (V). Проте в окремих групах студентів виявилися такі, які набрали менше 100 балів; ми їх віднесли до таких, що мають низький неприпустимий (0) рівень готовності до викладацької діяльності за особистісним критерієм.

Аналіз результатів анкетування показав, що середній бал у контрольних групах становить 124, що відповідає середньому рівню, а в експериментальних – 132, що відповідає вищому за середній рівню готовності до викладацької діяльності за особистісним критерієм.

Таблиця 1

Розподіл випускників магістратури за рівнями готовності до викладацької діяльності (за особистісним критерієм)

Група	Рівні (залежно від набраних балів)					
	0 <100	I 101-110	II 111-120	III 121-130	IV 131-140	V 141-150
КГ, %	8,9	19,1	24,5	23,6	21,5	2,4
ЕГ, %	4,2	4,8	15,7	30,7	38,6	6,0

Оскільки анкетування відбувалось анонімно та на значній за обсягом вибірці, то можна вважати, що такі результати є вірогідними. Числові дані показників професіоналізму випускників магістратури та їх опрацювання методами математичної статистики дають підстави стверджувати, що сукупність запропонованих педагогічних умов формування основ професіоналізму дає значний педагогічний ефект, а тому може бути використана в процесі підготовки магістрів інших ВНЗ.

Отже, мети досягнуто, завдання розв'язані, гіпотезу доведено.

ВИСНОВКИ

1. Процес соціального та економічного розвитку України актуалізує проблему становлення професіоналізму викладача. Ретроспективний теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, результатів досліджень педагогічної практики дає можливість визначити професіоналізм як інтегративну якість, що є результатом інтенсивної довготривалої педагогічної діяльності, яка передбачає високий рівень продуктивності праці. Дослідження феноменології професіоналізму педагога показує, що, з одного боку, педагогічний професіоналізм – це соціально-педагогічне явище, яке є складною, багатогранною й багатоаспектною характеристикою діяльності педагога, що відповідає замовленню суспільства й націлена на підготовку педагога-професіонала. З іншого боку, професіоналізм педагога – це якісна характеристика, яка включає сукупність фундаментальних інтегрованих знань, узагальнених умінь і педагогічних здібностей, його особистісних і професійно важливих якостей.

2. Аналіз сучасного стану розв'язання проблеми підготовки викладачів для вищої школи показав, що науковці пропонують залежно від результатів діяльності характеризувати професіоналізм викладача одним із рівнів: 1) репродуктивним (уміє переказати іншим те, що знає сам); 2) адаптивним (уміє пристосувати своє повідомлення до аудиторії слухачів); 3) локально-моделювальним (володіє стратегіями формування системи знань, навичок, умінь, відношень із окремих розділів курсу, програми); 4) системно-моделювальним знання (володіє стратегіями формування системи знань, навичок, умінь із курсу загалом); 5) системно-моделювальним творчість (володіє стратегіями перетворення свого предмета в засіб формування творчої особистості, здібної до саморозвитку в нових умовах).

На констатувальному етапі дослідження з'ясовано, що більшість молодих викладачів (від 30 % до 40 %) працюють на адаптивному та локально-моделюючому рівнях, що не може задовольняти сучасні запити системи вищої освіти. В умовах інформаційного суспільства праця викладача постійно ускладнюється. Зміна стратегічних цілей освіти, послідовна демократизація вищої школи, впровадження педагогіки партнерства, інтенсивні потоки наукової інформації, зміна технологій навчання – усе це висуває перед молодим викладачем ВНЗ принципово нові завдання, до вирішення яких його раніше не готували. Тому зроблено висновок, що вкрай необхідною є спеціальна підготовка майбутніх викладачів ВНЗ, яка б забезпечила високу продуктивність їхньої праці з перших днів професійної діяльності. Таку підготовку доцільно здійснювати в умовах магістратури, враховуючи в змісті навчання вимоги сучасного суспільства до професорсько-викладацьких кадрів і ті основи професіоналізму, що можуть бути сформовані під час навчання в магістратурі.

3. До складників професіоналізму сучасні науковці відносять професійну компетентність і особистісно-професійні якості. Враховуючи, що в структуру компетентності входять знання, уміння, навички й досвід, основними компонентами (основами) професіоналізму майбутнього викладача, які можна сформувати під час навчання в магістратурі, визначаємо професійні позиції, професійні здібності та особистісно-професійні якості. З огляду на таку структуру, критеріями сформованості основ професіоналізму визначаємо мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний і особистісний. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію в дослідженні визначено прагнення до педагогічної діяльності, бажання бути викладачем ВНЗ, повага до особистості студента, усвідомлення цінності педагогічної праці та місії педагога ВНЗ, прагнення до постійного самовдосконалення, налаштованість на наукову діяльність і на кар'єрне зростання та ін.

Когнітивно-операційний критерій характеризують професійні здібності випускника магістратури, які складаються з п'яти компонентів – гностичного (знання, ерудиція, світогляд), конструктивно-проективного (здатність планувати, проектувати, моделювати, передбачати труднощі та знаходити оптимальні шляхи їх подолання), організаційного (здатність організовувати та контролювати власну й студентську діяльність), комунікативного (уміння встановлювати ділові стосунки зі студентами, стимулювати їхній інтерес до знань, формувати повагу до

себе як до викладача та ін.) та критерію перцептивної рефлексії (наявність педагогічного такту, вміння співпереживати, впливати й бачити результати свого впливу на студентів).

4. У дисертації показано, що розвинути професійно значущі якості, знання, вміння та навички педагогічної діяльності до рівня, необхідного викладачу вищої школи, переконати майбутніх педагогів у правильності вибору професії, сформувані критичне й творче мислення, прагнення до постійного самовдосконалення можна під час навчання в магістратурі. Для цього були визначені відповідні педагогічні умови формування основ професіоналізму в майбутніх викладачів (мотивація до викладацької діяльності на основі врахування особливостей діяльності та ролі викладача в умовах інформаційного суспільства; упровадження інноваційних технологій навчання в підготовку магістрів; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі в магістратурі; організація квазіпрофесійної діяльності студентів магістратури).

5. Показано, що нині виникла необхідність формування й подальшого розвитку професіоналізму майбутнього викладача ВНЗ із новим, більш високим рівнем самосвідомості, здатного до концептуального мислення, цілісного бачення світу, втілення цілісних уявлень про нього у педагогічній діяльності. У дослідженні формування основ професіоналізму вирішувалось через опис знань, навичок, умінь, якостей і акмеологічних інваріантів, що утворюють професійну структуру (професіограму) майбутнього викладача та дають змогу найбільш ефективно розв'язувати завдання формування основ його професіоналізму. Запропонована в дисертації професіограма викладача ВНЗ покладена в основу розробки педагогічних умов професійного становлення майбутніх викладачів ВНЗ під час навчання в магістратурі, ефективність яких перевірялась експериментальним методом. На підготовчому етапі експерименту магістранти засвоїли вимоги професіограми, зміст професійного становлення, а в процесі навчання усвідомили, що рух до професіоналізму супроводжується спрямованістю свідомості педагога на самого себе, критичним самооцінюванням, самопроектуванням, прогнозуванням і визначенням сценарію своєї подальшої професійної діяльності.

Для подальшого дослідження проблем, пов'язаних із завданнями формування особистості сучасного фахівця в контексті інтеграції України в європейський і світовий освітній простір, вважаємо необхідними розроблення нових і розвиток наявних методів, прийомів і засобів педагогічного впливу на процес формування основ професіоналізму студента магістратури як майбутнього викладача ВНЗ. Перспективними напрямками подальших досліджень можуть стати наукові основи, історія й методологія, тенденції розвитку педагогіки вищої школи, методика впровадження інноваційних технологій навчання, формування навичок самостійної роботи, вдосконалення творчих здібностей майбутніх викладачів, умінь проектувати, конструювати, моделювати й проводити навчальні заняття, здійснювати виховний вплив під час проведення різних видів занять, проведення педагогічних досліджень.

Опубліковані праці за темою дослідження

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Супрун М. В. Магістратура як форма підготовки високопрофесійних науково-педагогічних кадрів для ВНЗ України / М. В. Супрун // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки / Педагогічні науки. – Луцьк : ВНУ, 2011. – № 7. – С. 33–37.
2. Супрун М. В. Особливості професійної діяльності викладача ВНЗ в умовах інформаційного суспільства / Майя Супрун // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2011. – № 5. – С. 99–107.
3. Коломієць А. М. Упровадження інноваційних методів і технологій навчання у підготовку викладача вищої школи в системі магістратури / А. М. Коломієць, М.В.Супрун // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вип. 28 / редкол. : І. А. Зязюн та ін. – Київ; Вінниця: ТОВ фірма „Планер”, 2011. – С. 338–343.
4. Супрун М. В. Закономірності професійного становлення викладача вищої школи в умовах інформаційного суспільства / М. В. Супрун // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 23. – С. 100–104.
5. Супрун М. В. Вимоги до професіоналізму сучасного викладача вищої школи / М. В. Супрун // Вісник Житомирського державного ун-ту ім. Івана Франка. – Житомир : ЖДУ, 2012. – Вип. 65. – С.170–175.

Праці апробаційного характеру

6. Супрун М. В. Проблеми професійного становлення викладача вищої школи / Супрун Майя Володимирівна // Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2011. – С. 203–205.
7. Супрун М. В. Можливості магістратури у формуванні основ професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ: світовий і вітчизняний досвід / М. В. Супрун // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. ст. – Ялта : РВВ КГУ, 2011. – Вип. 32. – Ч. 2. – С. 181–187.
8. Супрун М. В. Соціальні функції сучасної вищої школи / М. В. Супрун // Тези доп. між нар. наук.-практ. конф. „Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери”. – Хмельницький : ХІСТ Ун-ту „Україна”, 2011. – С. 284–286.
9. Супрун М. В. Психолого-педагогічні проблеми професійної підготовки викладачів ВНЗ / М. В. Супрун // Матеріали наук. практи.-конф. „Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень”. – Вінниця : ВДПУ, 2012. – С.407–410.
10. Супрун М.В. Особливості магістратури у формуванні основ професіоналізму майбутніх викладачів ВНЗ / М. В. Супрун // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України: якість освіти – основа конкурентоспроможності майбутнього фахівця : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Ялта (22–24 вересня 2011 року). – Ялта : РВНЗ КГУ, 2011. – Ч. 3. – С. 65–68.
11. Супрун М. В. Викладач вищої школи очима магістрантів / М. В. Супрун // Матеріали науково-теоретичної конференції „Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта і соціальний прогрес”. – Х. : НТУ „ХПІ”, 2012. – С.298–300.

Праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

12. Супрун М. В. Інноваційна діяльність викладача вищої школи: навчально-методичні матеріали для студентів магістратури. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки ім.Лесі Українки, 2011. – 100 с.

Анотації

Супрун М. В. Формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи в процесі магістерської підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – Вінниця, 2012.

Дисертація присвячена професійній підготовці майбутніх викладачів ВНЗ в магістратурі. Визначено педагогічні умови (мотивація до викладацької діяльності на основі врахування особливостей діяльності та місії викладача в умовах інформаційного суспільства; впровадження інноваційних технологій навчання в підготовку магістрів; використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі магістратури; організація квазіпрофесійної діяльності студентів магістратури). Запропонована модель формування основ професіоналізму майбутнього викладача вищої школи; розроблено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, особистісний) й обгрунтовані показники їхньої сформованості (бажання бути викладачем і розуміння його ролі в суспільстві; високий рівень інтелекту й широкий світогляд; творчість, критичність, самостійність; товариськість, емоційність, емпатія; високий рівень самоконтролю, самоорганізації, рефлексії; соціальна активність, потреба в самоосвіті та самореалізації й ін.). Удосконалено структуру професіограми викладача ВНЗ і форми його професійної підготовки під час навчання в магістратурі.

Ключові слова: викладач вищої школи, магістратура, педагогічна компетентність, професіоналізм педагога.

Супрун М. В. Формирование основ профессионализма будущего преподавателя высшей школы в процессе магистерской подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки, молодежи и спорта Украины. – Винница, 2012.

Диссертация посвящена исследованию профессиональной подготовки будущих преподавателей ВУЗов в условиях магистратуры. Определены педагогические условия (мотивация к преподавательской деятельности на основе учета особенностей деятельности и миссии преподавателя в условиях информационного общества; внедрение инновационных технологий обучения в подготовку магистров; использование информационно коммуникационных технологий в учебном процессе магистратуры; организация квази-профессиональной деятельности студентов магистратуры) и предложена модель

формирования основ профессионализма будущего преподавателя высшей школы; разработаны критерии (мотивационно ценностный, когнитивно-операционный, личностный) и показатели их сформированности (желание быть преподавателем и понимание его роли в обществе; высокий уровень интеллекта и широкое мировоззрение; творчество, критичность, самостоятельность; общительность, эмоциональность, эмпатия; высокий уровень самоконтроля, самоорганизации, рефлексии; социальная активность, потребность в самообразовании и самореализации и др.).

Проведен анализ некоторых аспектов профессионально-педагогической деятельности преподавателя высшей школы, связанных с современными реформами в системе высшего образования в Украине. *Основами профессионализма* будущего преподавателя высшей школы определены знания, умения, навыки, способности, профессиональные позиции, ценностные ориентации и личностные характеристики выпускников магистратуры. В результате анализа профессиональной деятельности преподавателя высшей школы выделены свойства, которые характеризуют его профессионализм: высокая интеллигентность, глубокая духовность, национальное сознание, гражданская зрелость, самокритичность, моральная чистота, глубина и искренность убеждений, доброта, педагогический такт, творческий и практический состав ума, постоянное стремление к самообразованию, совершенное знание своего предмета, психолого-педагогическая эрудиция, увлеченность своей профессией, педагогическая целеустремленная активность, развитое методическое мышление, наличие индивидуального стиля в работе, крепко сформированные профессиональные умения, владение инновационными технологиями обучения, научно-исследовательское направление всей деятельности, готовность к инновациям и др.

В диссертации представлена усовершенствованная структура профессиональной программы преподавателя ВУЗа и формы его профессиональной подготовки во время обучения в магистратуре. Предложенная в работе профессиональная программа будущего преподавателя ВУЗа положена в основу разработки содержания профессионального становления будущих преподавателей во время обучения в магистратуре, эффективность которой проверялась экспериментальным методом. Доказано, что предложенная система педагогических условий (мотивация к преподавательской деятельности на основе учета особенностей деятельности и новой миссии преподавателя в условиях информационного общества; внедрение инновационных технологий обучения в подготовку магистров; использование информационно-коммуникационных технологий в учебном процессе; организация квазипрофессиональной деятельности студентов магистратуры) дает значительный педагогический эффект.

В работе получили развитие основные положения акмеологии, основным среди которых избрано стремление личности к постоянному совершенствованию себя и своей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: преподаватель высшей школы, магистратура, педагогическая компетентность, профессионализм педагога.

Suprun M.V. The formation of future teachers' proficiency of high school in the process of magistrate preparation. – A manuscript.

Dissertation for candidate degree in Pedagogics. Speciality 13.00.04 – Theory and methods of professional education. Vinnytsia state Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky. Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine. – Vinnytsia, 2012.

The dissertation is devoted to the process of future teachers' professional preparation of higher educational establishments in magistrate. Pedagogical conditions such as motivation for teachers' activity and teachers mission in the information society have been distinguished. Innovation study technologies in magistrates preparation have been done. The use of innovation technology in magistrates study process and organization of magistrate students activity have been highlighted. The model of formation of high school teachers proficiency has been suggested. The criteria (motivation valuable, cognitive operation, personal) and indexes of their formation (desire to be a teacher and comprehension of his role in the society; high level of intellect and scope; creativity, criticism, independence; sociability, emotion, high level of self-control, reflex, social activity, necessity for self-education, self-realization etc. have been worked out.

The proficiency scale structure of higher educational establishment teacher and forms of his preparation in magistrates study have been improved.

Key words: high school teacher, magistrate, pedagogical proficiency, teacher's professionalism.

Підписано до друку 06.11.2012 р. Формат 60x90/16
Папір друкарський. Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум.друк.арк. 0,9
Наклад 100 прим. Зам.№43

Виготовлено з оригінал-макету у Вінницькому державному педагогічному
університеті імені Михайла Коцюбинського 21100, м.Вінниця, вул.Острозького,

